

TOVERBERG

9

JAARGANG 3 / 2 ZOMER 2008

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

VZW

"Ieder mens die genoeg scheidt in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

BTW BE 0893.747.805

Rek. 001-4851739-69

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie : Roland Ranson, Bart Mađou, Els Durnez

Werkten ook mee: Chris Rachel Spatz, Albert Dhont

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Mađou

Foto's: Rika Van Dycke, André Callier, Herman De Leye, Chris Rachel Spatz, Bart Mađou

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde en wordt elektronisch verspreid aan de belangstellenden.

Een abonnement op een gedrukte versie nemen kan door lid te worden van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits bronvermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Dichter bij ons: Albert Dhont	4
De Loppemse taaltuin	10
Fragment op zich: Hanna Arendt	11
Ici Paris	12
Gedichten	14
Het meervoud van Ik	16
Beleefd	23
Te beleven	25
Site seeing: Iedereen leest	26
Leesgroep	29
Mijn favoriete boek: Els Durnez	30

Woord vooraf

Beste lezer,

't En zomert nog niet, maar zomeren zal 't. Zo nodigt Guido Gezelle de nachtegaal en ons allemaal uit. Een boodschap van hoop en vertroosting. Gezelle die het van de stilte moest hebben om veel te horen. Naar stilte moet je kunnen luisteren, moet je leren luisteren, want *als de ziele luistert spreekt het al een taal dat leeft.* Albert Dhont leerde ons hoe Gezelle ons leert luisteren en dat tijdens een heerlijk literair salon. Gezelle, zielverrukkend, nog altijd, meer dan honderd jaar na zijn dood. Hierna kunt u Gezelle nog eens ontmoeten in het lange interview dat wij met Albert Dhont mochten hebben.

In groot contrast met de mystieke gedachten en gedichten staat Hannah Arendts analyse van het totalitarisme, intussen ook al meer dan vijftig jaar oud, maar immer actueel. Remi Peeters en Dirk De Schutter vertaalden het derde deel van *The Origins of Totalitarianism*, een serieuze brok lectuur, hardnekkig in het begin, maar vanaf het tweede hoofdstuk kan je haast niet stoppen met lezen. Zij voorzagen Totalitarisme van een verhelderende en zeer lezenswaardige inleiding.

Met niemand minder dan Honoré de Balzac gaan wij op de koffie. Hij was een vreetzak, maar hij was ook een heel productief schrijver die nachten doorschreef, dankzij sterke koffie. En dankzij Chris Rachel Spatz komen wij dit allemaal en nog veel meer te weten over deze literaire workaholic.

Met een bespreking van Orlando moeten we wachten op het volgende nummer, maar omdat het juist 5 jaar geleden is dat het monument "Solidariteit met het Zuiden" van Paul Perneel ingehuldigd werd, drukken wij hier nog eens de integrale openingstoespraak af.

Roland Ranson ging dan weer een kijkje nemen op de website van 'Iedereen leest'. Wij volgen zijn bevindingen en kunnen niet nalaten het URL-adres in te tikken op onze browser.

Tijdens het pARTcours in Aartrijke maakten wij ook kennis met twee vrouwelijke dichters, Jennie Casier en Annelies Van Riet. Van beiden nemen wij hier een gedicht op.

Opnieuw hebben wij van veel moois kunnen genieten tijdens de voorbije maanden maar ook de nazomer kondigt zich beloftevol aan.

Tenslotte zijn wij ook benieuwd om te weten hoe je de wereld meet. Welke wereld? Die volgens Daniel Kehlmann of die volgens Denis Guedj? Of die volgens Garp? Els Durnez kiest alvast voor Kehlmann. Met de vakantiedagen voor de deur kan je ze misschien alle drie kiezen.

Aan degenen die het geluk hebben het dagelijkse in te mogen ruilen voor wat vakantie, wens ik prachtige belevenissen en verrijkende ervaringen. Aan degenen die dit geluk niet hebben, wens ik hetzelfde. Bovendien wens ik aan iedereen de heerlijkste reizen toe in een goed leesboek!

Bart Madou

Dichter bij ons: ALBERT DHONT

Als men de naam Albert Dhont hoort vallen, denkt men spontaan aan Loppem, Zevenkerken, de volkstaal en Guido Gezelle. Zijn dat sleutelbegrippen in uw leven?

Inderdaad, ik ben geboren en getogen in het oude Loppem, toen nog een echt dorp. Ik ben geboren in het dorp zelf, in een huisje op de hoek van de Kattestraat. Ik zou de oudste worden van een talrijk gezin.

Ik herken die leefwereld in verschillende werken die ik heel vroeg al gelezen heb, hoewel dat toen nog verboden lectuur was, o.a. Marnix Gijsen, Telemachus in het dorp of Gerard Walschap, Houtekiet. Mijn vader was eigenlijk in Zedelgem geboren en moeder in Loppem, op de Sparre, zoals men het toen noemde.

Ik heb een tijd op het dorp gewoond, maar na mijn huwelijk met Madeleine zijn we op Heidelberg komen wonen.

Die eerste tijd, mijn jeugdijaren van 1934 tot 1946, heb ik in Mijn Verhaal trachten te beschrijven.. 't Is eerder literair opgevat en niet zozeer anekdotisch. Ik heb het eigenlijk voor mijn kinderen en kleinkinderen geschreven. Het werd dan gebruikt als bijdrage in het tijdschrift Zilleghem en uiteindelijk is het door de grote belangstelling ook van buitenstaanders dus als afzonderlijke uitgave verschenen.

Foto : bma

Je doet ons denken aan Norbert Fonteyne van Veldegem. Die heeft ook over zijn kinderjaren geschreven

Ja, ik heb zijn boek hier ook liggen. Maar zoals ik zei, ik ben bewust gestopt aan twaalf jaar. Er waren wel mensen die vroegen, om eens te beschrijven hoe het er aan toeging op het college en hoever ik ben geraakt en meer van die privé-aangelegenheden. Daarvoor heb ik dan feestelijk bedankt.

Maar het is inderdaad zo, in 1946 ben ik naar het college in Torhout getrokken. Ik was daar intern, zes weken tot twee maanden moesten we op school blijven. Ik denk nog dikwijls aan die tijd. Toen ik al in poësis zat, ik was dus al 17, huilde ik nog tranen met tuiten omdat ik weer voor zo'n lange tijd naar Torhout moest. Achteraf vind ik wel dat ik daar veel aan gehad heb. Mijn wilskracht is daar gevormd en vooral de tijd om te lezen heb ik er zo geapprecieerd. Wij hadden daar toen inderdaad verplichte "leesstudie" wat betekende dat vanaf 7 uur een half uur MOEST gelezen worden.

Ik heb daar Grieks-Latijnse humaniora gevolgd en les gekregen van schitterende leraars. Vooral Karel De Busschere is mij bijgebleven. Hij kon zo mooi Gezelle voordragen. Ook naar Jozef Noterdame, die nu nog leeft, heb ik in de poësis en in de retorica met open mond zitten luisteren.

Als gewone volksjongen van de buiten heb ik daar zoveel cultuur en kennis meegekregen. Ik ben daar Torhout nog altijd zeer dankbaar voor.

Ook moet ik nog al eens denken aan Jozef Ghesquiere die ons op zijn kamer uitnodigde om naar klassieke muziek te luisteren. Ik heb hier nog altijd het schriftje muziekgeschiedenis met de neerslag van de lessen van Ghesquiere. Het dateert van 1950. Ik koester het als een kleinood. Het komt zelfs nu nog van pas.

Ik heb trouwens op het einde van mijn humaniora ongelofelijk veel geluk gehad. Er werd thuis van mij verwacht dat ik bij Claeys zou gaan werken. Het toeval wil nu dat toen ik uit de

retorica kwam in 1953 men het regentaat in Torhout zou starten. Ik werd de eerst ingeschreven leerling. Ik heb daar prachtige jaren gehad.

Daarna heb ik 40 jaar ononderbroken les gegeven in de abdijschool van Zevenkerken, Nederlands, Duits en Engels. Ook daar heb ik geluk gehad. Er was hier op dat ogenblik grote werkeloosheid en een job vinden lag dus niet voor de hand. Het was zo erg, dat mijn moeder al begonnen was ondergoed voor mij te kopen om naar Kongo, laatste redmiddel, te gaan. Gelukkig is dat niet doorgedaan en zijn mij de grote moeilijkheden in het jaar 1960, bij de onafhankelijkheid bespaard gebleven.

Zevenkerken, de abdijschool, je werk, Nederlands, Duits, Engels?

Ja, vooral Nederlands, Duits en Engels, maar in het begin eigenlijk ALLES. Zelfs rekenkunde in de 7de voorbereidende. De abdij van Zevenkerken kreeg, en het is nog altijd een beetje zo, leerlingen van over heel het land – en die konden het wel betalen. Maar toen waren er ook kinderen van ambassadeurs en mensen die in den vreemde waren. Die hadden een aanpassingsjaar nodig en dat was het 7de voorbereidende, in het bijgebouw, het zgn. paviljoen. Daar ben ik dus begonnen.

40 jaar heb ik in de Abdijschool les gegeven. En nu ben ik al 14 jaar met pensioen.

De volkstaal en vooral het Loppems ligt je nauw aan het hart. Van waar die interesse?

Het is eigenlijk begonnen met een klein werkje over plaatsnaamkunde dat ik nog in Torhout heb moeten maken. Ook het feit dat ik hier op Heidelberg woonde heeft een rol gespeeld. Ik heb mij al vroeg afgevraagd, Ter Loo wat betekent die naam eigenlijk? De Schietere de Lophem waar komt dat vandaan? En vanwaar Heidelberg?

Ook de rol die de adel en de geestelijkheid hier gespeeld heeft, heeft daar iets mee te maken. Het is namelijk zo dat door de overheersende rol van de adel (en de geestelijkheid) in Loppem, er hier een wat minder volks en hoogstaander cultuurleven is ontstaan dan in de andere deelgemeenten. Ik zeg dat hier zonder denigrerend te willen doen.

Ik had al jaren hele pakken verzameld, niet alleen over plaatsnaamkunde maar ook andere zaken. Ik heb een beroep gedaan op het toponymisch woordenboek van Karel Deflou en dat als het ware toegepast op Loppem. En zo komen wij bij het boek Geschiedenis van Loppem. Het stuk over de historische aardrijkskunde o.a. is volledig van mij. Meestal wordt gezegd dat het boek van Vervenne is, maar het is zowel van Vervenne als van Albert Dhont.

Maar aan het tweede en derde deel heb ik niet meer meegedaan, ik was ondertussen schepen geworden en gaf ook nog avondles, dus veel tijd schoot er niet meer over. Het eerste deel is in 1974 juist voor de fusie verschenen. Het is gegroeid vanuit de heemkundige kring van Loppem maar uiteindelijk draaide alles rond Alban Vervenne en mij. Alles werd gebundeld en op duizend exemplaren gedrukt.

Ik was ook altijd geïnteresseerd in folklore en plaatselijke geschiedenis.

De Taaltuin van Loppem is een ander paar mouwen geweest. In het Brugsch Handelsblad las ik dat een Brugs woordenboek zou moeten opgestart worden. Het artikel was nogal alarmerend : als er niets gedaan werd zou het Brugs binnenkort verdwenen zijn; Het moest te boek gesteld worden. Ik dacht bij mezelf, dat moet ook voor het Loppems gebeuren; Ik had al heel wat materiaal, ik had overal en altijd genoteerd en ook artikeltjes daarover in het blaadje van Arnou , de drukker, gepubliceerd. Ik heb zeven jaar lang, praktisch om de 14 dagen een artikeltje geschreven. Na een tijd zijn die gebundeld en in een oplage van 500 exemplaren verschenen. Ook die uitgave is uitgeput. Leuk om weten is wel dat De Taaltuin twee maanden voor het Brugs woordenboek verschenen is. Ik heb het allemaal alleen gebolwerkt.

Ik wil hier geen pleidooi houden voor het dialect, maar ik wil wel zeggen dat het jammer zou zijn mocht het dialect verloren gaan, het is de moedertaal van zeer velen.

Ik werk ook nog mee aan het project Woordenboek van de Vlaamse dialecten, een initiatief van diverse Vlaamse en Nederlandse universiteiten.

Laten we nu eens een grote sprong nemen. Guido Gezelle: je grote voorbeeld? Al van in je jeugd blijkbaar?

Dat klopt. Ik heb hier nog een werkje liggen van August Vermeylen, Van Gezelle tot heden. Er staat een opdracht in: Dhont Albert retorica 1952: heel hartelijk aangeboden ter gelegenheid van je 18de verjaardag door je vriend Jan Vanhoucke.

In die tijd moesten wij heel veel, bladzijden(!), uit het hoofd kennen. Ik weet nog altijd dat de leraar uiteindelijk zei, Albert, kom dat eens voordragen. Het moet zijn dat ik toch een zekere aanleg had om dat goed te lezen.

Ik heb trouwens nog een ander boekje gekregen, Gezelle mysticus, van pater Benoit Standaert, met de volgende opdracht: "Met dank voor de allereerste impulsen die ik in de zevende gehad heb om van Gezelle te houden – Pater Benoit – 1993"

Al van in de lagere school moesten we veel uit het hoofd kennen, en dat zit er nog altijd in. Gezelle was ook zeer geschikt om uit het hoofd te leren (citeert: *'t eerste wat mijn moeder vragen leerde in lang verleden dagen bei mijn handjes doende: Vader geef mij 'n kruisje alstublieft.*)

Wat Gezelle betreft, gaat het bij mij om zijn poëzie en ik heb nu radicaal besloten alleen nog maar over zijn poëzie te spreken. Kleine toelichtingen uiteraard waar dat nodig zou zijn, maar over zijn leven, de confrontaties in Roeselare met de kerkelijke overheid en allerlei verdachtmakingen i.v.m. Van Oyen, dat is Gezelle niet. Gezelle is zijn poëzie en daarmee basta.

Ik heb een mooi citaat gevonden bij Abraham Heschel: "Awe precedes faith, awe is the root of faith, we must be guided by awe to be worthy of faith". Ontzag, verwondering komt vóór geloof. Verwondering is het belangrijkste. Ik dacht bij mezelf, is het misschien daarom dat wij als er iets heel moois is zeggen: "Oh, mens toch...". Oh klinkt als awe.

Als ik dat nu allemaal optel, is het dat wat ik bij Gezelle gevonden heb: verwondering voor het geschapene, van het kleinste bloempje tot de lucht, het water... En dan zijn er mensen die hem verwijten dat hij moraliserend is, waarom moet hij altijd zeggen dat het van God komt? Maar dat zit daar natuurlijk in, awe precedes faith. Gezelles godservaring is allereerst een ervaring van verwonderd zijn en ontzag voelen voor de schepping.

Ik vind het zo fijn dat Tom Lanoye die toch de nuchterheid in persoon is, beweert dat Gezelle lichtjaren vóór is op de andere dichters.

En in "Elsschot de ontroerende bourgeois" van Anthierens lees ik het volgende: *"Elke nieuwe generatie denkt dat zij de door God geroepene is en ze slaat de bal helemaal mis. In iedere generatie huizen twee of drie gelukkigen die geboren zijn om te schrijven en de rest is bijzaak. Wat ik van de jeugd niet verdraag, is dat ze met Guido Gezelle dweept maar hem niet leest. Gezelle is de grootste dichter van het Nederlands taalgebied maar de jongeren houden hem alleen in ere omdat hij tot in de verste hoeken van Nederland erkenning gevonden heeft."*

Zo hoort u het ook eens van een nuchter en zakelijk iemand.

Het is bovendien bekend dat ook Hugo Claus Guido Gezelle een warm hart toedroeg.

Dat zijn toch allemaal onverdachte bronnen die mij in mijn mening staven. Daarom ook vond ik het zo jammer dat Gezelle in de handboeken Nederlands niet meer aan bod kwam; men vond dat ouderwets, taboe, zever... Ik heb mij daar altijd tegen verzet.

Benno Barnard is blijkbaar niet zo'n voorstander.

Neen. Zijn artikel in Knack heb ik hier nog ergens liggen. Als je dat artikel een paar keer leest, dan zeg je toch, ergens heeft die man toch niet overall ongelijk. Maar hij mocht dat volgens mij niet gedaan hebben in de aanloop naar het Gezellejaar.

Het is blijkbaar een provocatie geweest. De bedoeling zal wel geweest zijn zichzelf een beetje in de kijker te plaatsen. Zo van, ik ben nu eens diegene die niet van Gezelle moet weten! Voilà!

En dan mogen we niet vergeten dat de vader van Barnard zoveel mooie geestelijke liederen gemaakt heeft.

Inderdaad, de dominee Guillaume van der Graft

Nu goed, wij zijn ook opgevoed in die strenge geest van je mag dat wel en dat absoluut niet lezen. Ik heb hier zelfs nog zo'n lectuurrepertorium liggen. Kijk eens naar Walschap, zowat alles van hem staat op de index. Helemaal taboe!

Maar dat was niet zozeer omwille van zijn teksten maar wel omdat hij de kerk verlaten had, omdat hij atheïst geworden was?

Het kon in die tijd, de tijd van het college in Torhout gebeuren, dat het lezen van "Een mens van goede wil" van Walschap aanleiding kon zijn om buiten gegooid te worden. Dat is trouwens bijna gebeurd met een vriend in de retorica. En, schrik niet, toen ik drie jaar later in de abdijschool toekwam, merkte ik dat de leerlingen van hun titularis "Een mens van goede wil" moesten lezen!

Dat toont alleen maar aan dat de benedictijnen qua openheid ver voor waren op de bisschoppelijke colleges. Ik moet wel toegeven dat die titularis een Nederlander was. Ook hij heeft in de abdijschool gepleit voor co-educatie. We waren het eerste college met gemengd onderwijs. Op die manier heeft Bethanië ook zijn graantje kunnen meepikken (meisjesinternaat). Om nog maar eens te beklemtonen: de benedictijnen waren een vooruitziende orde.

Zijn er, behalve Gezelle, nog andere dichters of auteurs voor wie je een voorkeur hebt?

Ja, maar dat is in perioden geweest.

Ik ben ook lid van de Boschvogelkring. Ik heb zelf een tiental van zijn werken staan. Ik verzamel ze een beetje omdat hij iemand is uit de buurt. In mijn collegetijd was hij bovendien een gevierd auteur.

Streuvelds, De Vlaschaard en vooral Lenteleven; dat laatste heb ik het liefst gelezen.

Wat mij erg getroffen heeft en dat omdat het een sociale roman is, is Bartje van Anne De Vries en het vervolg Bartje zoekt het geluk.

Alles van Felix Timmermans, hoewel Pallieter toen voor ons verboden lectuur was. Ook de poëzie van Timmermans mag men niet vergeten (Begint te declameren: *De herfst blaast op den hoorn en 't wierookt in het woud...*)

Dat is dan later geëvolueerd; Marnix Gijsen heb ik heel graag gelezen, maar als ik hem nu herlees, kan hij mij niet meer boeien. Walschap zegt me nu niets meer, tenzij zijn stijl. Waarschijnlijk heeft dat te maken met het feit, net zoals bij Walschap trouwens, dat dat allemaal een beetje protestliteratuur was. Wij ontwaakten op dat moment uit een periode van ondergedompeld zijn. Ik geloof weliswaar niet erg in astrologie maar daar zitten soms waarheden in. Men beweert daar bv. dat we eeuwen geleefd hebben in het teken van de vis, pisces. Een vis hangt beneden in zee en is stom en blijft stom. Maar nu leven we toch al zo'n dertig jaar in het teken van de Waterman. Die komt uit de zee met zijn kruik en overspoelt alles met water. Alles komt open en bloot. En op het gebied van de literatuur is dat net zo. Ik heb dat aan den lijve ondervonden: we mochten niet veel, alles was taboe, en nu mag alles.

Claus heb ik al heel vroeg gelezen, Omtrent Deedee. Sinds zijn dood heb ik het herlezen, samen met drie andere boeken van hem.

Omwille van het feit dat ik Duits mocht geven sprak ook de Duitse literatuur mij aan. Ik gaf Heinrich Böll, Wolfgang Borchert met *Draußen vor der Tür*, Brecht, Kafka....Dat waren mijn lievelingsauteurs. Ook Goethe en Schiller uiteraard, maar dat is dan weer met namen goochelen.

Engels minder, hoewel...Graham Greene, *The heart of the matter*, *The end of the affair*, eerder katholieke literatuur van in het internaat.

Mijn echte lievelingsauteur, en dat zal u waarschijnlijk zeer verwonderen, is Willem Elsschot. Ik vraag mij soms af, hoe zit ik in mekaar dat ik enerzijds zo met Gezelle kan dwepen, met die verwondering over dat eenvoudige, liefvallige en dat ik mij dan anderzijds zo kan vinden in Willem Elsschot en Jan Greshoff. Misschien is dat de gulden middenweg die ik tracht te zoeken. Ik lees dat graag, dat alledaagse, dat zakelijke, dat cynische...(begint voor te dragen: *"De aarde is niet uit haar baan gedreven toen uw hartje stil bleef staan, de sterren*

zijn niet uitgegaan en 't huis is overeind gebleven. Maar al 't geklaag en dof gesnik, zelfs onder 't troostend koffiedrinken, het kon uw stem niet op doen klinken, noch licht ontsteken in uw blik"). Zo hard kan de wereld zijn. En anderzijds heb je dan Gezelle die voor zijn leerling in Kerkhofblommen het volgende over heeft (begint opnieuw uit het hoofd te citeren : *Zoo daar ooit een blomke groeide over 't graf waarin gij ligt, of het nog zoo schoone bloeide: zuiver als het zonnelicht, blank gelijk een lelie blank is...*") Dat is dan het doodsbed van een kind vanuit het perspectief van Gezelle. Ik zit dus een beetje in balans tussen die twee.

Ik moet u wel zeggen dat ik nooit een oeuvrelezer ben geweest, ik ben dus niet iemand die zegt, die auteur bevalt mij, nu lees ik alles van hem. Ik selecteer nogal graag.

Een dichter die mij enorm bevallen is, maar dat is natuurlijk persoonlijk, is Gery Florizoone. Toevallig heb ik hem ontmoet op een literaire avond van het Davidsfonds in Gasthof Heidelberg: "Poëzie smaken met Gery Florizoone". Het was moeilijke poëzie, maar ik was er weg van. Nadien werd zijn verzameld werk uitgegeven. Zijn moedergedicht heb ik gekozen voor het doodsprentje van mijn eigen moeder omdat ik het zo mooi vond. (Leest voor: *Nu gaat ge niet meer voor me uit, nu telt ge nimmer nog de bange nachten, nu blijft ge staan en op mij wachten, wetend dat ik nader kom, nu kijkt ge altijd om...*) Heel sober dus.

In de abdij heb ik ook nog iemand leren kennen, een zekere Maarten Westenrode uit de streek van Sint-Martens-Latem. Zijn poëzie lees ik ook heel graag. Dan nog Paul Vanderschaeghe, een jeugdvriend, maar die gedichten vind ik nogal moeilijk om erin te komen. En dan ook nog Anton Van Wilderode. Gezelle, Van Wilderode, Florizoone, drie priester-dichters.

Je zelf nooit aan poëzie gewaagd?

Nee, nooit poëzie bij mij. Ik heb heel wat teksten geschreven, dissertaties, beoordelingen enz....Maar bij mij is poëzie nooit echt gelukt, hoewel wij in de poësis verplicht waren om gedichten te schrijven.

En muziek? Kan muziek jou bekoren?

O ja. Ik had een zekere muzikale aanleg. En ik geef graag toe, het zit een beetje in de familie en dat is mijn grote voldoening.

Toen ik klein was, heb ik mijn moeder ooit gevraagd of ik accordeon mocht leren spelen. Ik hoor het haar nog altijd zeggen: "Dat komt hier niet in huis! Dat is een café-instrument!" Goed, dan maar piano. Ik heb piano kunnen oefenen in de abdij, ik was daar nl. misdienaar. Maar ik moest ook de barre weersomstandigheden, ja zelfs de oorlogsomstandigheden trotseren om toch maar wat te kunnen oefenen. Soms kon ik terecht op kasteel Ter Heyde waar een goede piano stond. Maar het was behelpen. Ik ben dus eigenlijk nooit echt klassiek geschoold.

Door mijn schoonzoon heb ik ook de hedendaagse "klassieke" muziek leren appreciëren. Onlangs heb ik een modern werk met allerlei Oosterse instrumenten in het Concertgebouw in Brugge meegemaakt. Ik vind dat je daarvoor moet openstaan en kan dat zonder moeite.

Maar ik hoor veruit het liefst Bach. Ik kan daar uren naar luisteren, de tranen komen me soms in de ogen. Ik blijf in de abdij, als de hoogmis gedaan is, altijd zitten tot de organist stopt met spelen.

Ook Mozart en Schubert liggen in de bovenste lade.

Schilderkunst kan mij ook ontroeren. Ik herinner mij nog dat ik in het regentaat een spreekbeurt heb gehouden over Permeke. Ondanks de grote reserve van de leraar kon ik mij onmiddellijk vinden in die stijl, die hoekige boeren, die typische matrozen. Ondanks het feit dat er met Permeke gelachen werd, ondanks de bewering als zou Permeke met stront schilderen stond ik voor hem toch al zeer vroeg open. Ik werd in dit opzicht trouwens gestimuleerd door pater Basiel Dobbelaere, zelf winnaar van de Prijs van Rome en bovendien Permekes biechtvader.

Ben je een reiziger?

Zeker. Ik was door mijn loopbaan in het onderwijs wel gebonden aan de vakantieperiodes. Dus altijd de drukste en warmste periode. En bovendien kon ik in die tijd niet zo goed tegen de warmte.

Mijn vrouw gaat dan weer wel graag naar het Zuiden en ik prefereer vooral de grote steden. Ik wil nl. altijd iets bijleren. Berlijn heb ik gezien, vóór de muur en erna. Ook de kinderen spreken nog altijd vol lof over de reizen naar de Provence, het Zwarte Woud. Dan Moskou, Praag, Lissabon, Wenen, Londen, de kastelen van de Loire. Vooral Normandië heeft me aangesproken mede door het feit dat ik de oorlog heb meegemaakt.

Onze topreis, of tenminste toch dit had onze topreis moeten zijn, was India. Het was een cadeau dat ik kreeg toen ik de abdijschool verliet, toen ik met pensioen ging. We hebben daar de zgn. gouden driehoek Delhi, Jaipur en Akra met de Taj Mahal bezocht. Dat is het summum aan schoonheid dat ik gezien heb. Maar mijn vrouw is toen tamelijk ziek geweest door het drinken van besmet water.

Achteraf hebben we dan besloten om niet meer buiten Europa te gaan. We hebben onze tijd gehad en die is mooi geweest.

We weten dat je je ook inzet voor palliatieve zorgen?

Ik ben al een tijdje vrijwilliger. Wij dringen ons zeker niet op. Er zijn altijd wel kleine dingen te doen: een glaasje water halen, wachten tot iemand de slaap te pakken heeft en weer wakker wordt, om zich heen kijkt, vragend of er iemand is. Ik help bv. veel met het dekken van de tafel. Het gebeurt ook wel dat we met een patiënt een pannenkoekje gaan eten. Ook praten met de mensen en van mij weten ze dat ik eens graag een gedichtje voordraag. Eigenlijk trachten we alles te doen wat ze vragen.

Daar heb ik vastgesteld dat elk mensenleven in feite een roman is met mooie maar ook minder mooie bladzijden. Ik heb niet het gevoel dat die mensen bang zijn voor het onherroepelijke einde. Wij vrijwilligers weten dat er niets meer aan te doen is. Wij weten ook of de patiënt in kwestie vrede heeft met zijn lot of nog opstandig tegen het einde aankijkt. Wij stellen nooit ingewikkelde vragen, ook niet: "Hoe gaat het?"

Ik denk in dit verband wel eens aan de hele heisa die er geweest is rond de dood van Claus. Ik zelf laat het aan bekwame en bevoegde mensen over om te oordelen wat noodzakelijk is voor de patiënt.

Wat ik zou willen voor mijzelf? Ik hoop dat het nog veraf is. Maar toch...Ik heb een zoon die arts is en ik zeg hem altijd, je kent je vader, hij lijdt niet graag pijn. Je moet ervoor zorgen dat ik geen pijn heb.

Ik heb nu Claus wat herlezen en het eerste verhaal dat ik las uit De zwarte keizer gaat over de dood van zijn grootvader. De benadering van die grootvader...ongelofelijk! Ik zou daar nooit zo cru, zo zonder respect over kunnen of durven praten. En De zwarte keizer is dan nog een van zijn vroege werken. Toch een rare kerel die Claus.

Meneer Dhont wij danken u voor dit interview.

Albert Dhont

Geboren te Loppem op 4 februari 1934

Gehuwd met Madeleine Claes.

4 kinderen en 13 kleinkinderen

Grieks-Latijnse en regentat Germaanse talen te Torhout.

Van 1954 tot 1994 leraar Nederlands, Duits en Engels in Abdijschool van Zevenkerken.

Gemeenteraadslid van 1964 tot 2000. Schepen van cultuur van Loppem (1964-1970) en Zedelgem (1976-2000).

Cultuurprijs Zedelgem 2002

Interview: Roland Ranson en Bart Madou.

Uit: De Taaltuin van Loppem en omstreken

Door Albert Dhont

Koekens Troef

Als gezelschapsspel is kaarten wel het meest volkse dat we kennen. In de huiskring worden vooral in de wintertijd talrijke spelletjes met de kaarten gespeeld: liegen, wippen, pykezot joagen, broek van 't gat of gewoonweg de koarte leggen of réussyten (réussir is slagen).

Dit laatste spel is een vorm van persoonlijk tijdverdrijf, waarbij men bij het leggen van kaarten vooraf een wens uitspreekt of de toekomst wil voorspellen. De kaartlegster is een exponent hiervan. In volkscafés zijn bieden en manillen, waarbij ook snelbieden, de meest beoefende spelen. Hier en daar is ook het solen en het wyzen nog in gebruik. Bij manillen staat voorop dat men niet uyt de koarte klapt (zijn kaart kenbaar maakt door een tip te geven). Wie aan de beurt is mag enkel de troef vernoemen. Zeg je mee, dan zeur je of je speelt vals. Uit protest smyt de tegenpartij zijn kaarten ip toafle (op de tafel werpen).

Bij bieden wordt heel wat meer gepraat, met gebaren en al. Dit spel is zo diep geworteld in de volksaard, dat je moeilijk kan verwachten dat men dit met de juiste termen uit het Algemeen Nederlands speelt. Het kaartspel ken vier kleuren: harten, ruiten, klaveren, en schoppen. Verstokte kaarters blijven bij: ertens, koekens, kloavers en pykens.

Den oaze (de of het aas) is wel degelijk een lokaas en niet de snelloper, de haas. Verder in volgorde volgen de ieère (de heer), de vrouwe, de zot (de boer), de tien enz. Vooraleer het spel te starten wordt den boek gekappeld (het kaartspel geschud). De speler mag dan nog eens afpakken en de kaarten worden verdeeld. Luister even mee naar wat die bidders zoal te zeggen hebben, of beter wat ze suggereren: 'k Zyn (ik ben) half zot. Dat wil zeggen dat die speler twee zotten (boeren) heeft. 'k Zyn meer of half zot" is een goed teken, die speler heeft drie zotten f boeren. Een boer weegt bij dat spel, wat gescoorde punten betreft, het meest door als troef. Als iemand de heer en vrouw als troef heeft, zegt hij dat hij de marrioage (marriage) heeft. Een bulte is 'n bloaten oaze. Die kaart is een gemakkelijke prooi voor de tegenstrever omdat je er maar één van hebt. Zo hoor je ook klagen over 'n bloaten ieère, en bloaten vrouwe enz. Een kluyte is een derde van de negen, of drie kaarten waarbij de negen zit: de zeven, de acht en de negen. Een kaarter laat met een soort dieventaaltje weten hoe hij zijn maat kan helpen. Hij laat ergens zijn wys weten. Men hoort dan 'k Doen er tiene by. Of: 'k Losse met 'n klop. Of: 'k Losse met een schoane kluyte. In dit geval heeft een speler opeenvolgend aas, heer en vrouw van eenzelfde soort.

Best wordt er niet uit de koarte geklapt (gebabbeld). Toeschouwers moeten zeker zwijgen.

*Als we kaarten aan tafel,
houdt iedereen z'n wafel
Zijn het venten of wijven,
we kaarten met vier,
en niet met vijven!*

Albert Dhont, De taaltuin van Loppem en omstreken. 80 blz. eigen beheer,

"Horen, zien en schrijven"

"De westerse cultuur wordt niet alleen aangelokt door een steeds betere toekomst, maar ook voortgedreven door verdrongen angsten"

(Hans Achterhuis, in 'Natuur tussen mythe en techniek')

“Fragment op zich”

Vooraf in het derde deel “Totalitarianism” van “The origins of Totalitarianism”, toont Hannah Arendt aan dat de totalitaire systemen van het nazisme en het stalinisme iets wezenlijk anders zijn dan dictaturen, want terreur is hier doel op zich geworden.

Zij wil drie misverstanden de wereld uit helpen. Primo, totalitarisme is geen tirannie of dictatuur (het is veel erger). Secundo, de verschillen tussen nazisme en stalinisme wegen niet op tegen de overeenkomsten en tertio, totalitarisme is geen nationalisme (waren Hitler en Stalin maar gewone nationalistes geweest, de catastrofe zou veel kleiner zijn geweest).

Remi Peeters en Dirk De Schutter vertaalden dit lijvige werk in het Nederlands en voorzagen het van een bijzonder boeiende inleiding. Prof. Remi Peeters gaf ons de toelating een fragment uit zijn cursus over Hannah Arendt over te nemen.

Uit de cursus van prof. Peeters “Hannah Arendts analyse van het Totalitarisme”

Is de essentie van een tirannie de wetteloosheid, die van een totalitair regime is de terreur. En die terreur functioneert als het instrument bij uitstek om de wetten van de natuur en de geschiedenis in versneld tempo ten uitvoer te brengen.

De rol van terreur (en van de geheime politie, die deze terreur uitvoert) in een totalitair regime is:

- niet in de eerste plaats om de mensen vrees aan te jagen en om de oppositie uit te schakelen (zoals in een tirannie), want de terreur komt pas goed op dreef als er van politieke oppositie al lang geen sprake meer is; terreur wordt dus haar eigen doel.
- niet om mensen van buitenaf te dwingen: een totalitaire heerser stopt niet voordat de terreur volledig geïnterioriseerd is en mensen zich spontaan bij de geheime politie aanmelden en hun eigen doodvonnis verzinnen en ondertekenen. Een frappant voorbeeld kan dit proces van interiorisering verduidelijken: op het hoogtepunt van de totalitaire terreur volstonden drie soldaten om honderd mensen weg te voeren, terwijl jaren tevoren drie soldaten niet meer dan vijf mensen in bedwang konden houden.

Arendt beschrijft de totalitaire terreur als een soort ijzeren band, die de mensen – een massa van verlaten individuen – samenperst en gevangen houdt. Dit is veel erger dan wat er gebeurt in de tirannie. Ook de tiran gebruikt geweld (vooral om mensen vrees aan te jagen), maar het geweld blijft hier ‘functioneel’. Het dient om zijn doel veilig te stellen, d.w.z. het jaagt de mensen vrees aan en zorgt ervoor dat niemand de claim van de tiran (dat het publieke domein alleen zijn zaak is) contesteert. Onderdanen die zich gedeisd houden (in hun privésfeer) worden ongemoeid gelaten. Een totalitair regime gaat veel verder: het vernietigt niet alleen de publieke, maar ook de private sfeer. Alles wordt politiek (ook een onschuldig spelletje schaak).

“Een veel radicalere vernietiging van de vrijheid als politieke en menselijke realiteit dan alles waar we tot dusver getuige van waren” (H.A.)

Hannah Arendt, Totalitarisme (Oorspr. titel: Totalitarianism), 440 blz., Uitgeverij Boom, Amsterdam **ISBN: 90 5352 878 4**

Ici Paris

Honoré Balzac (1799 – 1850)

'Je vous apporte de la dentelle de la Belgique'.

Het is de laatste dag van 2006 en ook de laatste dag dat ik in Parijs ben. Met het bezoek aan Maison Balzac zet ik alvast iets in de steigers dat ik tijdens een volgend verblijf zal uitdiepen. Metro Passy, van daar wandel ik naar Rue Raynouard 47. Het huis is nu een museum, gratis te bezoeken. Het ligt in een diepte. Ik daal de trap af en kan het niet nalaten alvorens binnen te gaan halfsluipend 'Je vous apporte de la dentelle de la Belgique' te mompelen. Eén van Balzacs codes die me een vrijgeleide tot in zijn werkkamer zal bezorgen. Hij schuwt zijn schuldeisers en acht zich aldus beter beschermd voor onverwachte invallen. Alleen vrienden en nu ook ik kennen het wachtwoord. Een maquette toont bij het binnenkomen hoe het huis vroeger was weggestoken achter een gebouw dat hogerop stond aan de straatkant. Sommige kamers zijn samengevoegd, andere zijn door wanden gescheiden. Maar zijn bureel is intact gebleven. Mijn ogen moeten even wennen aan het duister. Een deur met bovenglas geeft uit op de tuin. Door het raam aan de achtergevel zie ik een gebouw

Foto : crs

met de Turkse vlag. Het is de ambassade van Turkije (Rue Berton). Vroeger was dit riante huis het optrekje van Princesse de Lambal, wiens hoofd nog eerder zou rollen dan dit van haar vermaarde vriendin Marie-Antoinette. Ik kijk naar gevels waar ooit Balzacs blikken op rustten. Wat ging er toen in hem om? Het is als zoeken naar verdwenen duiven die eens het steen als rustplaats kozen. De haard is uitgedoofd. Centrale verwarming zorgt nu voor een onnatuurlijke warmte. De kleine werktafel is opgeruimd. De inktpot is droog. En toch waart de adem van de meester hier nog rond. Tussen 1840 en 1847 schrijft hij honderdduizenden regels. Honoré is een echt werkbeest. Hij schrijft bij voorkeur 's nachts. In zijn woonkamer staat een beeld van de schrijver in een witte monnikspij. Hij voelt zich op zijn gemak in deze uitrusting. Deze dikke man bevrijdt zich aldus van elke druk op zijn pafferig lichaam om zich des te beter te kunnen wijden aan het op papier zetten van zijn

ideeën, die eindeloos lijken op te borrelen. Liters koffie begeleiden literaire scheppingen. Zoals een ander de hele nacht de liefde bedrijft, zo schrijft hij met een gedrevenheid tot het licht wordt. Hij spuit zijn gedachten in een zee van woorden, zijn ideeën doortrillen zijn zware lijf en komen tot rust op het blanke blad. Als het eens wat minder gaat, gebruikt hij het zwarte vocht als een drug. Op de muur lees ik volgende tekst: *'Me voici ce soir bien triste. Le vent d'Est souffle, je n'ai aucune force. Je n'ai pas encore retrouvé la puissance de travail!; je n'ai ni inspiration, ni rien de fécondateur. Cependant la nécessité est extrême. Je vais me remettre au café.'*

Ik sla 'Parijs Retour' van Bart Van Loo open en lees op bladzijde 180 de woorden van Balzac *'Nadat de koffie in mijn maag beland is, begin ik mij op te winden. Mijn ideeën schudden en trillen als een bataljon van het Grande Armée. De veldslag begint. Herinneringen komen in stevige draf aanlopen, de lichte cavalerie van vergelijkingen ontwikkelt zich in een prachtige galop, de artillerie van de logica rukt aan met haar kruittlading en gevatte opmerkingen verschijnen als infanteristen.'* Ik neem een foto van zijn koffiepote. Zo ontlaadt hij zich nacht na nacht. De Comédie Humaine geschreven in de stilte van zijn werkcel tijdens de donkerste uren van het etmaal. Hij schrijft als bezeten, in één ruk door. Daarna begint het doorstrepjen, hij maakt verwijzingen en kanttekeningen, hij krabbelt in de marge, doorstreept weer, sommige van de kantjes lijken een surrealistische tekening. Dat herhaalt

zich wanneer hij de drukproeven bekijkt. Nooit tevreden, bewerkt hij die tot in het oneindige. De correctoren krijgen het ervan op hun heupen. Hij onderbreekt af en toe zijn schrijfdrift voor een heuse vreetpartij. In *'Le Gastronomes français'* uit 1828 vraagt hij zich af waarom onze hersenen toch zo'n kleine woonplaats toebedeeld kregen, terwijl onze buik

Foto : crs

meer inhoud, souplesse en kracht heeft dan alle andere delen van ons lichaam? Is dat niet omdat hij het heiligdom is waarin alle mysteries van het leven zijn opgeborgen, de opslagplaats van onze indrukken, de oorsprong van al onze ideeën, het werk waarin de eeuwige artiest behagen schept? In *'Als kok in Frankrijk'*, van de geniale vorser Van Loo, leer je de kleine kantjes kennen van grote Franse schrijvers. Op pagina 52: *'Balzac verslond in zijn eentje honderd Oostendse oesters, twaalf koteletten, een eend met rapen, twee gebraden patrijzen, een Normandische tong, zonder de voorgerechten mee te tellen en het dozijn peren, alles rijkelijk overgoten met fijne wijnen van de bekendste cru's. Koffie en likeur volgden nog. Alles werd meedogenloos naar binnen gewerkt.'* Gezond is anders. Balzac werd 51 jaar. In het salon hangen portretten van Eveline Hanska met wie Honoré in 1850 trouwt (ook zijn sterfjaar). Het is aanvankelijk een vrij mysterieuze verhouding, in die zin dat ze jarenlang elkaar schrijven zonder dat het tot een echte ontmoeting komt. Hij lijkt verliefder op papier dan tussen de lakens. Maar meer daarover wanneer ik mijn echte pelgrimstocht maak naar al

de locaties waar de meester resideerde in Parijs. In een kamer die waarschijnlijk de slaapkamer was, staan verschillende bustes en Balzac ten voeten uit in steen vereeuwigd. Er staat ook een kop, grof, ruw, op het eerste gezicht onafgewerkt. Het volledige beeld staat op de Boulevard Raspail, maar ook in het Middelheim staat een exemplaar. Rodin werkte eraan tussen 1892 en 1897. De Société des Gens de Lettres is er niet opgetogen over en keurt het af. Ik zie er echter de innerlijke mens in, het roept de gedrevenheid van Balzac op, zijn ongepolijstheid. Hij vreet, hij schrijft uren en uren aan één stuk door, corrigeert, herleest, verbetert terug, hij verslindt koffie, ik verdenk er hem zelfs van af en toe de stilte van de nacht te verbreken met een knallende scheet.

In de kelderverdieping, waar destijds een ander gezin woonde, hangen stempels waarmee de gravures werden gemaakt die zijn teksten verluchten. Le marquis de Valentin uit *'La peau de chagrin'* poseert in Napoleonhouding. Madame Jules uit *'Ferragus'*, zeer elegant met een wolk van klederen en fijne parasol. Louis Vergnaud et Maître Derville uit *'Le Colonel Chabert'*. Balzac heeft van op zijn woonverdiep een trap laten maken naar de achterkoer, zodat hij langs daar zijn huis kan in en uit gaan. Om de schuldeisers te ontlopen? In mijn volgende pelgrimage in het teken van Balzac, probeer ik de oorzaken van zijn geldnood te ontcijferen. Balzac wordt een meester van het realisme. Anderzijds vertoont hij interesse voor het mystieke. Hij wordt ingewijd in de Martinisten door Hyacinthe de la Touche. Zijn werk *'Séraphita'* vertoont duidelijk de invloed van de filosofie van Louis Claude de Saint Martin. De Orde der Martinisten is een spirituele beweging, behorend tot de parmaçonnerie. Dat facet van een auteur interesseert me enorm en vind ik helaas te weinig terug in biografieën en evenmin in *Parijs Retour*. Misschien een suggestie voor schrijfbeest Van Loo, wie weet. Hier kom ik nog eens terug, nadat ik me meer verdiept heb ik zijn biografie en na het lezen van enkele van zijn romans. Ik ga de trap weer op, wandel nog even tot in de tuin en kijk van daar naar zijn werkkamer. Daar klopte en klopt nog steeds het hart van dit huis. In de aanpalende straten is het volop oudejaarsdrukke. De laatste inkopen worden gedaan. In een tweedehandboekenstalletje tik ik *'La religion Esotérique de Victor Hugo'* op de kop voor 3 euro. Is dit een omen dat ik me toch meer moet gaan verdiepen in het spirituele kantje van Frankrijks grote auteurs uit de negentiende eeuw?

Chris Rachel Spatz, Dagboekfragment Parijs, 31 december 2006

Gedichten

Perifrase voor een zomer

De straten open nu
en naakt
van wilde zomerregens.

Eenzaam, een te vroeg
gevallen blad
tussen kruid en gracht
wuijt de notenboom
z'n laatste druppels weg
in de dakgoot
prevelt een gebed
een nooit geboren zomer

begraven in een glas
de zwaluw
moe, van lenteregens –

Jennie Casier

Ook vandaag is er een krant

Ook vandaag is er een krant,
ook vandaag is er nieuws,
een wereld vol ideeën.
Wat is er aan de hand?
Is er nog een wereld?
Ik word geleefd,
ja...nee...sorry,wat zeg je...
geen idee...doe maar...
mensen...drukte...
koud...ik heb het koud...
ik ril...ik zweet...
ik heb geen grip meer,
ik moet er tussenuit,
ik vlucht
en kalmeer
als ik jou terugvind
en je me toevertrouwt
dat je me nooit verlaat.

VanRietje

Het Meervoud van Ik

"De individuele mens als zodanig heeft de essentie van de mens niet in zich, niet als moreel noch als denkend wezen. De essentie van de mens vindt men slechts in de gemeenschap, in de eenheid van de mens met de mens – een eenheid die echter alleen steunt op de realiteit van het verschil tussen ik en gij." (Ludwig Feuerbach, Grundsätze der Philosophie der Zukunft, par. 61)

Toespraak naar aanleiding van de onthulling van het monument 'Solidariteit met het Zuiden' op zondag 29 juni 2003, Zedelgem, De Leeuw.

Op een morgen ontving Iris Konings een brief van de dienst Cultuur van de gemeente Wevelgem. Of zij bereid was een toespraak te houden naar aanleiding van de inhuldiging van een nieuw monument. Een monument dat als thema 'Solidariteit' had, er zat een foto van de maquette bij. Ze had er een paar dagen over nagedacht, en had dan toegestemd. Maar wat moest zij in 's hemelsnaam vertellen over een sculptuur die 'Solidariteit' heette? Ze had nog tijd. Maar vandaag, de dag vóór de inhuldiging, twijfelde ze weer. Het monument zelf leek haar nogal controversieel. Solidariteit was op het eerste gezicht niet te merken, integendeel het geheel bestond uit een reeks van in steen gehakte Ikken, die op twee eveneens stenen boekenplanken – zo leek het haar toch – opgesteld waren. Gestapeld leek haar een betere benaming. Ik en de ikken.

Omdat de afstand vanuit Groningen, waar zij kunstfilosofie doceerde, te ver was, was ze de dag voordien naar Wevelgem afgereisd. Ze had geïnformeerd naar een hotelletje in de buurt, en men had haar het enige hotel, twee sterren, 'In de Gouden Leeuw' aangeraden. Daar arriveerde ze nu vlak na de middag. Aan de receptie ontving ze de sleutel van haar kamer, en nadat ze al even naar het monument gewandeld had en het aandachtig bekeken had, besloot ze zich voor de rest van de namiddag te wijden aan haar toespraak.

Maar waarover zou ze het nu hebben morgen? Tijdens de treinreis had ze haar nota's doorgenomen. Ze wou over het Ik spreken, dat leek haar niet slecht, maar niet over het klassieke, het gangbare Ik. Niet over Ik die dus Ik is, maar eerder over andere verschijningsvormen van het Ik. Ja, verschijningsvormen, zo noemde ze het. Zij zou deze verschijningsvormen aangeven en illustreren met telkens één of twee voorbeelden.

Maar hiermee had ze het beeldhouwwerk voor zichzelf nog niet geduid.

Het positieve van 'negatieve' kunst

Zo wist Iris wel dat kunstenaars van oudsher al profeten zijn, dat zij de waarnemers zijn van wat nog in nevelen gehuld is, dat zij steeds op zoek zijn naar een nieuwe taal, en die nog lijken te vinden ook. Getuige de sculptuur die morgen zou ingehuldigd worden. Of en in hoeverre die nieuwe taal de oude zal vervangen is nog de vraag, maar merkwaardig genoeg is er een kunst ontstaan die het postmodernisme met zijn obsessie voor deconstructie van alles wat maar in haar bereik kwam ten antwoord kan dienen. Op de trein had ze een essay van de Hongaarse hoogleraar in de literatuurgeschiedenis László Földényi¹ gelezen met als titel "De Kunst van het gedenken, de uitdaging van een nieuwe taal na 11 september 2001" en bij hem had ze de term 'negatieve esthetiek' aangetroffen en volgens haar was deze sculptuur hier een vertegenwoordiger van die zogenaamde negatieve esthetica. 'Ik zal mij dan wel nader moeten verklaren als ik hiermee voor de dag kom' dacht Iris. Zij nam het essay bij zich. Daarin illustreert Földényi zijn theorie aan de hand van een drietal kunstwerken, waarvan zij er zeker twee in haar verhaal kon opnemen, ook al omdat er net als bij de sculptuur 'Solidariteit', een duidelijke verwantschap met een bibliotheek te

¹ Földényi László, De Kunst van het Gedenken, de uitdaging van een nieuwe taal na 11 september 2001, in: Nexus, 30-31, 2001, Tilburg

bespeuren valt. Deze andere kunstwerken dragen zelfs beide de náám 'Bibliotheek' of beter het Duitse 'Bibliothek' want het eerste bevindt zich in Berlijn, het tweede in Wenen.

De Berlijnse 'Bibliothek' is van de Duitse Jood of de Joodse Duitser, Micha Ullman – hij is geboren in Tel-Aviv en woont afwisselend in zijn geboortestad en in Stuttgart. De 'Bibliothek' van Micha Ullman bevindt zich op een plein achter Unter den Linden. Iris zou met opzet 'bevindt zich' zeggen en niet 'staat', want het kunstwerk staat helemaal niet, noch ligt het of hangt het. Nee, want als je – overdag tenminste – het plein betreedt, zie je eerst helemaal niets, pas als je het midden van het plein nadert merk je een grote glazen plaat in de grond die een grote, vierkante put afdekt. Als je dan in die put kijkt merk je al gauw een blauwwit schijnsel dat volledig witte boekenrekken tegen de wand beschijnt.

Er is geen plaats te zien van waaruit je die ondergrondse ruimte zou kunnen betreden, en wat nog het meest opvalt is niet wat er is, maar wat er niet is: er is geen enkel boek te zien op die rekken, de rekken staan er smetteloos, bijna hygiënisch leeg bij. En toch heet het werk 'Bibliotheek'. In plaats van een 'positief' afgietsel te zien, krijg je eerder de indruk met een 'negatieve' gietvorm te doen te hebben. Niet de boeken zijn zichtbaar, wel hun afwezigheid, en terecht, want deze installatie bevindt zich op het plein waar op 10 mei 1933, dit jaar dus 70 jaar geleden, de nationaalsocialisten hun beruchte

boekverbranding gehouden hebben.

Minimal Art? Jawel, én de kunst van het weglaten, zodat door de kwadratuur van het negatieve een maximale 'positieve' beklivende betekenis tot uiting komt. Een bibliotheek, doorgaans een gemeenschappelijke ontmoetingsplaats bij uitstek, een ontmoeting én met het boek, én met de buurt, is juist hier als bibliotheek niet bruikbaar. De bibliotheek van Ullman ondergraaft ook haar eigen genre als plastisch kunstwerk: men kan er niet omheen lopen, er niet naar opkijken, men kan er niet eens een boek uitnemen, en niet alleen omdat er geen boeken aanwezig zijn, maar ook omdat men er doodgewoon niet aan kan.

Onder de aarde waar je duisternis verwacht, krijg je bovendien licht, het is alsof de substantie zelf van het kunstwerk uit licht bestaat, wat het een extra immaterieel aspect verleent – de verbrande boeken bestaan nu eenmaal niet meer.

En vooral, als toeschouwer word je opgezaald met een gevoel van onbehagen, je weet niet goed wat je ermee moet aanvangen, je voelt je onzeker. Ullman is er in Berlijn in geslaagd een plastisch werk te maken, niet door materiaal te bewerken, maar door het weg te laten.

Negatieve kunst dus.

Van Berlijn naar Wenen, het is een mooie brug: in Berlijn een monument dat refereert naar de verbrande boeken van het volk, in Wenen een monument dat het verbrande volk van het boek gedenkt, met name de Joden.

Deze bibliotheek staat op de Judenplatz, die onder impuls van Simon Wiesenthal volledig heringericht werd. Het is een werk van de Engelse Rachel Whiteread en het werd in 2000 onthuld, als herdenking van de uit Oostenrijk weggevoerde Joden. Op zich al merkwaardig, omdat zeker de Oostenrijkers niet bepaald uitgeblonken hebben in 'Wiedergutmachung'. Het antisemitisme is er sterker aanwezig geweest dan elders in Europa – was Hitler trouwens ook geen Oostenrijker?

Iris herinnerde zich nog heel goed dat zij een tiental jaren geleden, in 1990 of 1991, een bezoek gebracht had aan de Kirche am Steinhof van Otto Wagner. De kerk, met onder meer prachtige glasramen van de prerafaëliet Burne- Jones, troont helemaal boven op een heuvel binnen het uitgestrekte psychiatrische complex van Steinhof. En het was daar, in Steinhof, dat tijdens de hoogdagen van de Nazi-terreur duizenden psychiatrische patiënten als menselijk experiment misbruikt werden en in groten getale uitgeroeid werden. Toen ze van beneden te voet naar boven ging, langs de zanderige weggetjes, stootte Iris halverwege op een gedenksteen, niet groter dan een ordinaire kilometerpaal, waarop met schroom herinnerd werd aan de wandaden die hier tijdens WO II plaats hadden gevonden. De steen zelf stond er nog maar een paar jaar, voordien was er niets dat ook maar enigszins herinnerde aan één van de meest onmenselijke tragedies die hier had plaats gevonden. Doch vandaag staat er dus wel een groots nagedachtenismonument voor de Joden in Wenen, op de Judenplatz, midden in het centrum van de stad dan nog. De betonnen bibliotheek van Rachel Whiteread. Hier kan je, in tegenstelling met de Bibliothek van Micha Ullman wél rond de bibliotheek lopen, maar net als in Berlijn kan je er niet ín, meer nog aan de boeken die er nu wel zijn kun je niet. Wat is namelijk het geval?

De buitenkant van de bibliotheek bestaat uit rekken in beton waarin betonnen boeken staan, evenwel niet met hun rug naar buiten gericht, maar met hun binnenkant, de snee, het deel van het boek dat in een boekenkast naar binnen gericht is, naar buiten gericht. Dat wat je bij een normale opstelling in een boekenkast nooit ziet, zie je hier dus wel. Om de ruggen te zien, en te weten over welke boeken het gaat zou je de bibliotheek moeten betreden, maar de toegang, die wel voorzien is, is volgestort met beton. We hebben dus hier te doen met een binnenste buiten gekeerde bibliotheek waar je noch in, noch uit kan.

Suggereert de afwezigheid van boeken bij Ullman in Berlijn een oneindigheid, dan geraak je hier bij het werk van Whiteread in ademnood door de aanwezigheid van dichtgeslibde boeken, waar je niet bij kan.

En ook hier als het ware een kwadratuur van de negatie, zodat het resultaat positief is. Het binnenste van de boeken zien we buiten, en de buitenkant is naar binnen gekeerd. We zien als het ware de binnenkant van een bal, wat je normaal van binnen nooit kunt zien, aangezien je als toeschouwer aan de buitenkant bent, en de buitenkant, dat wat je altijd ziet, is nu verborgen, het lijkt wel het oudtestamentische verbod van het afbeelden in de praktijk gebracht.

Net zoals de beide Bibliotheken van Berlijn en Wenen, vond Iris Konings dat dit monument hier in Wevelgem gebroken had met een taal die in de voorbije jaren bon ton was. Het beeldhouwwerk gaat in op het onderwerp waarvoor het bedoeld is, namelijk solidariteit, maar op een allesbehalve expliciete manier, nee eerder door het tegendeel aan de oppervlakte te brengen. We zien een Ik, meerdere Ikken, waar je een 'wij' of 'anderen' verwacht. Nochtans, Iris vond dat er niet zomaar een 'Ik' te zien is, integendeel er zijn verschillende Ikken naast elkaar, die tegelijk wijzen op de individualiteit van de mens en tegelijkertijd naar zijn gelijk zijn met zijn naasten. In feite ontwrichten ze het ons bekende coördinatenstelsel, waarin wij ons zo graag herkennen, ons thuis voelen, ons ankeren. Het perspectief wordt op zijn kop gezet, het negatieve en het positieve worden verwisseld. Juist door op het eerste gezicht een soort antisolidariteit te suggereren, wordt de solidariteit bijna brutaal in vraag gesteld. 'En wat is mijn bijdrage? En wat doe ik?' Hiermee zijn een aantal op de loer liggende valkuilen vermeden, namelijk een al te visuele taal van handjes schudden, van - God beware - eenrichtingsverkeer vanuit het rijke Noorden naar het eeuwig arme Zuiden. Deze sculptuur straalt dus geen vals soort humanisme uit. Hoe dan ook, het is duidelijk dat de ware solidariteitsgedachte ontstaat in het subject, in het ik en dat het daar maar al te vaak ook een roemloze dood sterft – dat even terzijde. Want wat is de bedoeling van typische herdenkings- en solidariteitskunstwerken? Ten eerste dat het monument diegenen identificeert voor wie het bedoeld is, de verdrukten bijvoorbeeld, en twee dat niet alleen het monument maar ook de toeschouwer zich identificeert, zich tracht in te leven met degenen die herdacht worden of voor wie de solidariteit bedoeld is. Dit identificeren wijst volgens Földényi op de christelijke wortels van de moderne herdenkingskunst¹. En ja dat vond Iris ook, herdenkingskunst die zich met de slachtoffers identificeert en waarbij de

¹ Op. Cit., p. 171

toeschouwer zich eveneens met die slachtoffers identificeert leek haar een typisch staaltje van christelijke mythologie en zit als het ware in de Westerse en dus christelijke mens ingebakken. Maar is het wel mogelijk je met het slachtoffer te identificeren? Alleen kitsch of melodrama's over de holocaust (Schindlers List van Spielberg bijvoorbeeld), kunnen de toeschouwers een indruk van identificatie bieden, een overigens valse indruk, met de miljoenen (individuele!) slachtoffers van bijvoorbeeld het Stalinisme of van de concentratiekampen van de nazi's. Hoe kun je de massa's hongerdoden, de verminkten, de verbranden een gezicht geven als ze het in werkelijkheid niet meer hebben?

'Leed dat verteld wordt in de taal van de esthetiek, heeft weinig te maken met echt leed' schrijft Földényi in zijn essay. Doordat wij ons met de slachtoffers of met de noodlijdenden trachten te identificeren verblinden wij onszelf en liegen wij degenen met wie wij ons trachten te identificeren voor.

In feite kunnen wij ons enkel met onszelf, met ons 'ik' identificeren, en zo gezien zal elke toeschouwer ook zelf een deel van het kunstwerk zijn, omdat elke toeschouwer nu niet de ander maar zichzelf tracht te identificeren met de 'Ikken' van het monument. Met andere woorden, door deze 'negatieve' presentatie is het monument op zich nooit volledig, en vraagt dus altijd een sluitstuk, het subject van de toeschouwer die zichzelf identificeert met een ik van het monument. Je wordt als het ware weerkaatst in het monument, en wellicht komt die slag wel harder aan dan bij bijvoorbeeld de afbeelding van iemand die naar onze solidariteit smeekt. Het gevaar zou dan bestaan dat men een sculptuur enkel zou beoordelen naar wel of niet mooi zijn.

Verschijningsvormen van het Ik

In gedachten verzonken keek Iris door het raam van haar hotelkamer naar het beeldhouwwerk op het plein. Ondanks de vele Ikken die ze kon onderscheiden was er geen enkele dezelfde. Terecht, want elk individu, elke ik is verschillend, maar niet alleen tegenover de andere individuen, elke ik is vaak niet aan zichzelf gelijk. Iedereen kan zichzelf vaak anders voordoen, ja zich zelfs anders voelen dan hij in feite is of denkt te zijn. Dit had Iris tot enkele mogelijke verschijningsvormen van het ik gebracht. Zij meende dat het haalbaar was om morgen bij de inhuldiging een beperkt aantal categorieën op te voeren, maar daar zijn dan wel oneindig veel varianten van, minstens evenveel als er verschillende Ikken zelf zijn. Ze zou zich beperken tot een drietal van die verschijningsvormen van het ik, die bovendien in een zeker hiërarchisch verband stonden, waarmee ze bedoelde dat elke volgende vorm als het ware iets zwaarder weegt, een stap verder gaat dan de vorige.

De eerste vorm is algemeen bekend, en is wellicht het duidelijkst verwoord geworden door de Franse dichter Arthur Rimbaud, de poëte maudit uit Charleville. 'Je est un autre'. Ik is een ander. Ik die hier sta, ik ben niet altijd mezelf, ik ben soms helemaal niet mijzelf, ik ben niet degene waarvoor de anderen mij aanzien, meer nog ik ben niet degene waarvoor ik mijzelf aanzie. Ik is een ander. Maar niet alleen bij Rimbaud, ook bij Fernando Pessoa, eveneens dichter, en volgens Iris de grootste melancholicus van de XXste eeuw, staat ergens de zin 'ik is een ander'. En meer nog dan Rimbaud worstelde Pessoa met zijn eigen identiteit, met zijn eigen ik. Het Ik als een vreemde. Uit zijn Boek der Rusteloosheid herinnerde zij zich bijvoorbeeld nog woordelijk volgende zin: "Ieder van ons is meerdere anderen, is velen, is een uitgebreide reeks zichzelf."

We kijken niet alleen tegen andere Ikken aan, maar minstens evengoed tegen al die Ikken in onszelf. Ook Schopenhauer was zich van deze toestand bewust als hij schreef 'Wat mij overkomt, dat overkomt mij eigenlijk niet, want ik ben een ander'. Voor hem was het ook een soort zelfbevestiging tegen de teleurstelling¹. Een trapje hoger wilde Iris een andere verschijningsvorm van het ik herkennen. Niet meer de ik die een ander is, maar omgekeerd de ander die ik is. Maar daarvoor moet je verliefd zijn, wist ze, moet je verschrikkelijk hard

¹ Denk maar aan zijn koppige strijd met de toenmalige filosoof en vogue, Friedrich Hegel, die net als Schopenhauer in Berlijn doceerde. Schopenhauer had gevraagd om zijn eigen colleges op dezelfde dagen en uren van Hegel te mogen geven. Terwijl de auditoria bij Hegel afgeladen vol zaten, kwamen er in het eerste semester slechts vijf studenten opdagen bij Schopenhauer, in het tweede semester zelfs niet één.

verliefd zijn, of een Sturm und Drang romanticus van de ergste soort zijn of beide tegelijk. Wel, Beethoven was zo iemand. Zo begint hij één van zijn beroemde brieven 'an die unsterbliche Geliebte' met de volgende woorden: 'Du, mein Engel, mein Alles, mein Ich'. Jij mijn engel, mijn alles, mijn ik. Wie die engel, wie die andere Ik van Beethoven was, weten we niet¹. Toen men enige jaren een uitgebreid historisch onderzoek deed om van de drie of vier mogelijke kandidaten er toch tenminste enkele van te kunnen elimineren, was het resultaat onthutsend: niet vier maar zeven kandidaten dienden zich ineens aan. Ook voor een verstokte hypochonder konden de vrouwen blijkbaar nog vallen. Iris moest in zichzelf lachen.

Maar, zou Iris morgen verwoorden: zien jullie de gradatie? Van ik die een ander is maar nog steeds opgesloten zit in dit ik, de eerste verschijningsvorm van het Ik dus, naar een ander die ik is, de tweede verschijningsvorm van het Ik. Ik die uit de grenzen van mijzelf gegroeid ben en de ander is geworden. De ander die mij zo goed, zo door en door kent, dat hij of zij kan zeggen: ik ben jou. Wel, daarvoor moet je meer dan een open boek zijn voor de ander.

Alleen... was dat geen riskante stelling? Iris rilde even, als er nu juist een manier was om de andere zijn of haar identiteit te ontnemen, dan was het wel door de identiteiten te verwisselen. Waren het de O'Neills niet – intussen ook al meer dan 30 jaar geleden, die in hun voor deze tijd opzienbarend boek 'Open Huwelijk' waarschuwden voor dit irreële ideaal van één worden en alles van elkaar weten? En ja, heel zeker zijn heel wat huwelijken – voornamelijk gesloten huwelijken dan – op de klippen gelopen door die haast neurotische dwang om de eigen persoonlijkheid ten behoeve van de ander te verloochenen. Maar Iris had bij deze

gedachten wel een ideaalbeeld voor ogen, en wis en zeker zijn er paren geweest die dit ideaalbeeld ook in hun leven bereikt hebben. Maar de O'Neills, dat herinnerde zij zich nog, lieten zich maar smalend uit over dergelijke tot het uiterste samenhorige koppels. Nochtans bestond er iets mooiers dan je eigen volheid te laten overstromen in de andere, zodat je samen één ziel wordt?

Er was volgens Iris nóg een dimensie die zowel boven 'het ik áls de ander' als boven 'het ik ín de ander' uitsteeg, en dat is het ik dat zich voorbij de dood kan manifesteren. Hier is het geen kwestie meer van oververliefdheid, maar van één van die grote liefdes zoals wij ze kennen uit Romeo en Julia, uit Tristan en Isolde², of indien je historische personages wil, tussen Dante en Beatrice of tussen Petrarca en Laura. Liefde niet alleen in dit leven, maar verder dan dit leven, over de dood heen zoals dat zo mooi gezegd wordt.

En een pracht van een voorbeeld had Iris in Max Havelaar gevonden, waar Multatuli ons één van de subliemste zangen die er bestaan ten geschenke geeft in de vorm van Saïdjahs zang. Saïdjah en Adinda, de twee Javaanse geliefden, die net als hun illustere voorgangers Tristan én Isolde of Romeo en Julia, of als jullie een homofiel stel willen, Achilles en Patroclus ook en pas in de dood verenigd zouden worden.

Saïdjah heeft Adinda zo lief: hij weet dat hij – dat zijn ik – ook al zou hij sterven, nog steeds met Adinda verbonden zal blijven. Als slot van haar toespraak zou Iris dan vragen of er iemand uit het publiek Saïdjahs zang zou willen voorlezen. Een ik die een ander kan zijn, de ander die ik kan zijn, maar nu ook een ik die ook al is die ik gestorven met de ander verbonden blijft.

¹ Thérèse von Brunswick, Bettina Brentano, Thérèse Malfatti,...

² Het zoete woordje 'und' in Tristan und Isolde. 'Dies süsse Wörtlein und', 'Dit zoete woordje én', zingt Isolde in het tweede bedrijf van Richard Wagners opera 'Tristan und Isolde'. 'Doch unsre Liebe heisst sie nicht Tristan und – Isolde?' Onze liefde heet zij niet Tristan én – Isolde?

En dat die verbondenheid, die solidariteit tussen twee zielen zeker geen louter Westerse aangelegenheid is, bewijst toch de zang van Saïdjah.

Misschien is het passend als wij het plan van Iris zouden navolgen en iemand uit het publiek vragen om Saïdjahs Lied voor te willen dragen. U zult wel een aantal eigennamen horen: *Pa-ansoe*, *Si-oenah*, *Pa-lisoe* en de plaatsnaam *Badoer*. *Pa* staat allicht voor meneer of vadertje. En *Si* voor ventje, jongetje. Voor alle duidelijkheid wil ik ook nog een viertal termen uit de zang toelichten.

Iemand die *mata-glap* is, is iemand die zo razend is, dat hij alles wat hij op zijn weg tegenkomt kapot maakt of vermoordt.

Een *klappa* is een inheemse vrucht, iets tussen een appel en een mango, en je raadt het nooit, maar de klappa groeit aan de klappa-boom, en die lijkt wel heel hoog te kunnen worden, en is dus niet zonder gevaar als je erin klimt.

Een *sarong*, dat weten jullie, is het typische kledingstuk van de Indonesische vrouwen, dat ze om hun lichaam en over hun hoofd draperen.

De *dessa* tenslotte, dat weten sommigen allicht nog uit hun collegejaren (denk aan 'Orfeus in de Dessa' van Augusta de Wit), is gewoon het dorp, maar je mag een Indonesisch dorp uit die tijd niet vergelijken met een dorp hier en zeker niet nu. Nee tracht je die groene heuvels met hun sterke hellingen in te beelden, met hun terrassen met rijstbouw, en daar ergens op een open plek een paar hutten die uitzien op die ongerepte heuvels, wel zo moeten jullie zich een *dessa* voorstellen.

Het mooie aan dit lied is ook dat elke strofe begint met dezelfde zin 'Ik weet niet waar ik sterven zal', en ook eindigt met een zelfde zin 'Ik zal het niet horen', of toch bijna, want de laatste strofe en dus het gedicht eindigt net iets anders, maar dat zou Iris haar toehoorders niet verklappen en dat verklap ik jullie dus ook niet. Ik nodig jullie nu uit om samen aandachtig en deemoedig te luisteren naar Saïdjahs zang.

Bart Madou, juni 2003

Saïdjah's Zang

Ik weet niet waar ik sterven zal.

Ik heb de grote zee gezien aan de zuidkust, toen ik daar was met mijn vader om zout te maken.

Als ik sterf op de zee, en men werpt mijn lichaam in het diepe water, zullen er haaien komen.

Ze zullen rondzwemmen om mijn lijk, en vragen: 'Wie van ons zal het lichaam verslinden dat daar daalt in het water?'

Ik zal 't niet horen.

Ik weet niet waar ik sterven zal.

Ik heb het huis zien branden van Pa-ansoe, dat hij zelf had aangestoken omdat hij *mataglap* was.

Als ik sterf in een brandend huis, zullen er gloeiende stukken hout neervallen op mijn lijk.

En buiten het huis zal een groot geroep zijn van mensen die water werpen om het vuur te doden.

Ik zal 't niet horen.

Ik weet niet waar ik sterven zal.

Ik heb de kleine Si-oenah zien vallen uit de *klappa*-boom, toen hij een *klappa* plukte voor zijn moeder.

Als ik val uit een *klappa*-boom, zal ik dood nederliggen aan de voet in de struiken, als Si-oenah.

Dan zal mijn moeder niet schreien, want zij is dood. Maar anderen zullen roepen: `Zie, daar ligt Saïdjah!' met harde stem.

Ik zal 't niet horen.

Ik weet niet waar ik sterven zal.

Ik heb het lijk gezien van Pa-lisoe, die gestorven was van hoge ouderdom, want zijne haren waren wit.

Als ik sterf van ouderdom, met witte haren, zullen de klaagvrouwen om mijn lijk staan.

En zij zullen misbaar maken als de klaagvrouwen bij Pa-lisoe's lijk. En ook de kleinkinderen zullen schreien, zeer luid.

Ik zal 't niet horen.

Ik weet niet waar ik sterven zal.

Ik heb velen gezien te Badoer, die gestorven waren. Men kleepte hen in een wit kleed, en begraafte hen in de grond.

Als ik sterf te Badoer, en men begraaft mij buiten de *dessa*, oostwaarts tegen de heuvel, waar 't gras hoog is,

Dan zal Adinda daar voorbijgaan, en de rand van haar *sarong* zal zachtkens voortschuiven langs het gras...

Ik zal het horen.

(Multatuli in 'Max Havelaar')

“Beleefd”

Jouw hand in mijn hand (25 april 2008)

Een ontroerend liefdesverhaal met liefde en groot acteertalent gebracht. Jef Demedts als de ziekelijke toneelschrijver Anton Tsjechov en Karen de Visscher als diens jonge vrouw, de actrice, Olga Knipper, ontpopten zich tot de perfecte vertolkers van deze twee geliefden. Hun wederzijdse liefdesbrieven waren vaak aandoenlijk in hun zuivere authenticiteit en nauwelijks te vatten voor onze huidige chatgeneratie. Bijna twee uur wisten twee acteurs met grote klasse een volle zaal muistil te houden. Nog vermelden dat Frank Van Laecke tekende voor de zeer gesmaakte regie. (bma)

Een feilloos pARTcours (1 tot 4 mei 2008)

Foto : hdl

Geslaagd met grote onderscheiding! Zo mogen wij wel de editie 2008 van de Week voor Amateurkunsten betitelen. Bij de opening waren er een 200-tal aanwezigen en zaterdag, maar vooral zondag waren er bijzonder veel belangstellenden. Het goede weer en de bloemenmarkt op het kerkplein zullen daar ook wel voor iets tussen gezeten hebben, maar niettemin ook het aanbod mocht er zijn en heel zeker de bijdrage van enkele leden van Het beleefde Genot. Vooral de locatie in De Brouwerij was heel keurig. In een rustige atmosfeer konden de bezoekers in de benedenruimte heel gevarieerd werk zien. Aquarellen van Adolf Naessens, zeefdrukken van onze Canvascrack Rika Van Dycke, olieverfschilderijen en beelden van Alidor De Volder, schilderijen en keramiek van Carine Vankeirsbilck, een vijfluk van Bart Madou en een opvallende reeks doeken van de hand van Herman De Leye.

Op weg naar de tussenverdieping liepen de bezoekers voorbij een poëtische installatie van Bart Madou, 32 haiku's aan een ginkgo. Op de bovenverdieping was er een doorlopende powerpointvoorstelling rond het thema Vreemdgaan te zien en aan de wand kon men gedichten lezen van een zestal plaatselijke dichters.

Op onze website www.hetbeleefdegenot.be kunt u foto's van het gebeuren bekijken. (bma)

Dood in Venetië (3 mei 2008)

Nog eens een echte filmklassieker! Na meer dan 35 jaar blijft Visconti's Dood in Venetië boeien. De alles doordringende muziek uit de 5de symfonie van Gustav Mahler draagt daar ongetwijfeld heel sterk toe bij.

De tot mislukken gedoemde zoektocht naar de volmaakte schoonheid van de wereldvermaarde en overal geprezen componist Gustav Von Aschenbach (alias Gustav Mahler) houdt je gedurende een volle twee uur in de ban. Deze film wordt echt gedragen door Dirk Bogarde, die hier een meesterlijke vertolking neerzette.

Roland Ranson gaf ons vooraf een gesmaakte toelichting en enkele tips waarop wij vooral moesten letten tijdens het bekijken van de film. Een prachtfilm waar je nooit genoeg van krijgt. Deze productie was in samenwerking met de Cultuurdienst van de Gemeente Zedelgem. (bma)

Lezing "Adagietto – Gustav & Alma Mahler" (13 mei 2008)

Op deze zomerse avond avant la lettre zat het CM-zaaltje aan de Groenestraat vol enthousiaste Mahlerliefhebbers en echte Mahlerianen.

Bart Madou, onze voorzitter, gaf er een uitgebreide lezing onder de titel "Adagietto". Hij behandelde voor de pauze de musicus Gustav Mahler. De biografie werd trouw gevolgd vanaf zijn geboorte tot aan zijn dood.

De illustraties bestonden dit keer uit muziekfragmenten, die op een deskundige manier aan het geboeide publiek werden verklaard.

We onthouden vooral dat Gustav Mahler eigenlijk de verbinding vormt tussen romantiek en avant-garde.

Heel interessant om weten, is het feit dat Mahler tijdens zijn leven niet zozeer als componist werd gewaardeerd maar vooral bekend was als dirigent, een functie waarin hij het hoogste bereikte. Later volgde wel degelijk zijn erkenning als groot genie. Dat hij een rotkarakter had, zal niemand verbazen die enigszins weet hoe genieën in elkaar zitten.

Het tweede deel van de lezing was volledig gewijd aan Alma Mahler. Deze vrouw met een immense persoonlijkheid en dito ego veroverde onmiddellijk de harten van het aanwezige vrouwelijke publiek. Toch werd met verbazing geconstateerd dat zij zich zonder meer schikte in wat Mahler van haar verlangde

Via haar diverse escapades met o.a. Walter Gropius en Franz Werfel kregen we een mooi tijdsbeeld van de late 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw.

Met deze lezing is Bart Madou er zeker in geslaagd Gustav Mahler dichterbij de modale luisteraar van "klassieke" muziek te brengen en de aanwezige Mahlerianen een onvergetelijke avond te bezorgen. (rra)

Een zielverrukkend literair salon (01 – 06 – 2008)

Het derde literair salon van dit jaar, op zondag 1 juni, was een pareltje.

Gedurende meer dan een uur wist Albert Dhont onze stille nieuwsgierigheid te prikkelen. Zoek niet in de eerste plaats de ultieme betekenis, maar geniet van het mysterie van Gezelles poëzie, was zijn boodschap.

Gezelle als perfect meester van het metrum, als ongeëvenaarde virtuoso met klanknabootsing in zijn natuurgedichten, Albert Dhont illustreerde dit met enkele van Gezelles mooiste gedichten. Impressionist en expressionist tegelijk, Emiel Claus en Constant Permeke verenigd in soms één enkel gedicht. Vol ontzag stond Gezelle

tegenover de schepping, ook het allerkleinste, het allereenvoudigste wist hem te verwonderen: Er viel ne keer een bladje op het water. In een vierde deel leerden we Gezelle kennen in zijn relatie tot zijn leerlingen, zijn oversten, zijn moeder. Wij voelden zijn pijn en zijn berusting, zijn warme vriendschap.

Foto : rvd

Guido Gezelle, gewraakt door sommigen, maar geprezen door velen, ook door die van wie je het niet meteen zou verwachten: Marnix Gijsen, Willem Elsschot, Tom Lanoye, ...
Albert Dhont heeft ons zowel stil als nieuwsgierig gemaakt. (bma)

Over mijn schouder

een nieuwe dichtbundel van Alidor De Volder

Begin mei stelde Alidor De Volder uit Veldegem zijn nieuwe dichtbundel voor: Over mijn schouder.

De bundel bevat een zestigtal gedichten over het dorp, de natuur, levensvragen, enzovoort. Ze zijn verlucht met tekeningen van de dichter.

De bundel kost 11 euro en is verkrijgbaar bij Alidor De Volder (alidor.de.volder@telenet.be)

"Te beleven"

Lorenzo Da Ponte, de libertijnse librettist – literair salon

Tijdens het volgende literair salon gaan wij enigszins de muzikale toer op. Wie Da Ponte zegt, zegt Mozart, zegt Le Nozze di Figaro, Così fan Tutte en vooral Don Giovanni. Nochtans was dat ten tijde van Lorenzo en Wolfgang niet zo evident. De libretto's van de opera's van Mozart waren 'maar' een paar van de teksten die Da Ponte schreef. Hij voorzag namelijk ook opera's van onder meer Salieri en Martin y Soler van libretto's. En zo succesvol was het ook niet allemaal. De man moest uiteindelijk naar Londen verhuizen en er Italiaanse les geven. Hij moest zelfs nog verder, naar New York, waar hij in zijn oude dag nog een winkeltje begon en mee de Italian Opera House hielp oprichten. Maar het leukste zijn misschien nog zijn 'Memorie', zijn herinneringen, een autobiografie met nogal wat fantasie.

Jan Vandekerckhove schreef een boek over Lorenzo Da Ponte waarin hij een fictieve ontmoeting heeft met de man. Op de eerste zondag van september is hij onze gast.

Loppem Gemeentehuis, zondag 7 september 2008, 11 uur – Toegang: 3 € (leden HBG: 2 €)

Camino de Santiago – cultuursalon

De bedevaart naar het graf van de apostel Jakobus in Galicië behoort tot de oudste Europese tradities en verloopt sinds eeuwen langs welbepaalde wegen. Tot op vandaag blijven pelgrims de weg naar het Westen gaan. Veel van die hedendaagse pelgrims beleven de Camino als een cultuurhistorische ervaring, een emotioneel piekmoment in hun leven. Onderweg willen zij veel zien, veel leren en genieten van het overweldigende aantal kunstwerken dat nog bewaard is gebleven. Maar, wanneer en hoe is die bedevaart ontstaan? Wie waren dat, die pelgrims? En wie was de heilige Jakobus?

Mireille Madou, auteur van verscheidene boeken over de Camino en Sint Jakobus zal deze onderwerpen aansnijden. Zij doet dat in een bevlogen stijl en illustreert haar lezing met reproducties van prachtige en vaak onbekende kunstwerken.

Loppem Gemeentehuis, zondag 28 september 2008, 10.30 uur – Toegang: 3 € (leden: 2 €)

Site seeing: Iedereen leest dankzij Iedereenleest.be

Beste lezer, je bent uitgeteld, uitgelezen, je denkt, ik weet het allemaal, ze kunnen mij niets meer wijsmaken, ik heb de hele bibliotheek van Alexandrië uit.

Zou het kunnen beste lezer, dat je jezelf wat overschat? Dat er toch nog wel boeken zijn, niet door jou verslonden en wel het lezen waard? Je weet alleen niet wat en waar te kijken. Wanhoop niet, beste lezer, slechts één adres en één muisklik ben je verwijderd van het paradijs.

IEDEREEN LEEST

NIEUW OP DE SITE

BOEKEN ZOEKEN

IN THE MOOD

IK LEES OOK

LEZERS IN BEELD

IEDEREEN PODCAST

LEES GROEPEN

STICHTING LEZEN

www.iedereenleest.be

★ IEDEREEN LEEST

Iedereen Leest, daar zijn wij van overtuigd. In de kou, in bed, op schoot, in een hangmat, in 't geheim en natuurlijk op de trein. Maar wat leest een mens zoal? Op www.iedereenleest.be vind je honderden boekentips. Je kan boeken zoeken uit verschillende **categorieën** maar we hebben ook een boek dat past bij elke **stemming** van het moment.

Bovendien komen er steeds leestips bij. Je kan namelijk zelf boeken toevoegen op **deze site**. Daar zijn zelfs boekencheques mee te verdienen... Doen!

Zoeken op: Titel | Auteur | Categorie | Mood | Lezer

Zin in een boek geschreven door Jonathan Coe?

 <p>De regen voor hij valt Jonathan Coe</p>	 <p>What A Carve Up! Jonathan Coe</p>	 <p>De Gesloten Kring Jonathan Coe</p>	 <p>De Rotters Club Jonathan Coe</p>
--	--	---	--

© Sophie Bassoels
Jonathan Coe

Op 29 april hield Jonathan Coe de jaarlijkse Lezing van Stichting Lezen. In 'The Truth, the Half-Truth, and Everything but the Truth' gaat hij dieper in op onze verwachtingen tegenover teksten. Verwachten we hetzelfde van een krantenartikel als van poëzie of een roman? Welke rol speelt 'waarheid' hierbij?

De Lezing van Stichting Lezen gemist? Hier kunt u de lezing van Jonathan Coe beluisteren.

Uitgelezen bestaat 5 jaar

Op woensdag 21 mei blaast **Uitgelezen**, het levende boekenprogramma van Vooruit en De Morgen, 5 kaarsjes uit. De feestelijke jubileumeditie belooft alvast spannend te worden. De 3 boeken die worden besproken door Fien Sabbe, Jos Geysels (Minister van Staat), Anna Luyten (Knack), Guy Verhofstadt (voormalig Eerste Minister) en Phara de Aguirre (VRT) zijn gekozen door het Vooruitpubliek.

[Meer informatie...](#)

IK LEES OOK!

Wij willen weten welke boeken jij leest...

Vertel het ons en maak kans op boekencheques!

BACK TO THE FUTURE
'58

EXPO '58
De Boeken

www.iedereenleest.be verwelkomt je als volgt:

"Iedereen Leest, daar zijn wij van overtuigd. In de kou, in bed, op schoot, in een hangmat, in 't geheim en natuurlijk op de trein. Maar wat leest een mens zoal? Op www.iedereenleest.be vind je honderden boekentips. Je kan boeken zoeken uit verschillende **categorieën** maar we hebben ook een boek dat past bij elke **stemming** van het moment. Bovendien komen er steeds leestips bij. Je kan namelijk zelf boeken toevoegen op **deze site**. Daar zijn zelfs boekencheques mee te verdienen... Doen!"

IEDEREEN LEEST

Als we de site van dichterbij bekijken, merken we dat ze onderverdeeld is in 9 rubrieken:

Hier kom je in de vestibule van de site binnen. Je wordt er verwelkomd met bovenstaande tekst die je duidelijk moet maken dat je helemaal niet aan het einde van je boekenlatijn bent. Bovendien staat er bij elke rubriek de afdeling "zoeken" en die kun je dan volgens verschillende voorkeuren gebruiken. Je kunt zoeken op titel, auteur, categorie, mood en lezer.

Mocht je aan de onweerstaanbare drang willen toegeven en de goegemeente deelgenoot maken van een onovertroffen leeservaring dan klik je gewoon op "Ik lees ook" en je maakt kans op een beloning van € 25,00.

Ondertussen wordt er ook nog wat reclame gemaakt voor de rubriek "Uitgelezen" van De Morgen en Vooruit.

NIEUW OP DE SITE

We gaan het huis verder binnen en komen bij de tweede rubriek: 'Nieuw op de site'

Hier worden voortdurend nieuwe boeken ingevoerd en zie je telkens de laatste tien boeken die erbij gekomen zijn.

BOEKEN ZOEKEN

Nog dieper trekken we het huis binnen en we komen terecht bij het hart van de hele site. Hier kun je boeken zoeken waarvan je de auteur, zelfs de titel vergeten bent. Je krijgt 52 categorieën tot je beschikking om de juiste keuze te maken. Hou je van "Chicklit" of van "Reisboeken" of vind je in de "Wereldliteratuur Oost-Europa" eerder je gading, het maakt allemaal niet uit; je klikt gewoon op de gewenste categorie en een niet gering aantal boeken wordt je voorgeschoteld, uiteraard met het commentaar van een enthousiaste, maar kritische lezer.

IN THE MOOD

Vind je dit allemaal toch wat te rationeel en houd je liever rekening met je eigen gemoedsgesteldheid om een keuze te maken? Niet getreurd; je gaat eenvoudig weg naar 'In the mood' en daar vind je dan maar liefst 41 verschillende stemmingen waarin de mens zich kan bevinden. Voel je je gek of geflipt, of romantisch, prettig of zelfs onnozel, één klik en er worden je tientallen boeken opgedist die je in je stemming zullen bevestigen of juist heel erg zullen tegenspreken.

IK LEES OOK

In deze rubriek krijg je de kans je licht te laten schijnen over dat laatste, fantastisch mooie en interessante boek dat je gelezen hebt.

Als je de titel van je meesterwerk intypt, word je verder geleid en de kans op publicatie en algemene erkenning van je talent als criticus is niet denkbeeldig.

LEZERS IN BEELD

Je komt dan ook automatisch terecht in de rubriek : 'Lezers in beeld'. Hier vind je tientallen, misschien wel honderden enthousiaste soortgenoten met hun favoriete boek. Denk er eens aan dat de rubriek "Favoriete Boek" in Toverberg een opstapje kan zijn naar nog grotere bekendheid zij het in toch enigszins gespecialiseerde kring.

IEDEREEN PODCAST

En nog zijn we niet aan het einde. Voor wie verslingerd is aan i-Pod of wie niet zonder MP3-speler kan is ook gezorgd. Zij worden in de watten gelegd met tal van podcasts. Je kunt je ook abonneren en zodra een nieuwe aflevering beschikbaar is, wordt die zo naar je computer gestuurd.

Ben je verantwoordelijk voor een leesgroep, zoek je zelf een leesgroep in de buurt, ben je op zoek naar geschikte boeken voor je leesgroep, surf dan onverwijld naar 'Leesgroepen'

Uiteindelijk komen we terecht op 'Stichting Lezen' en dan is het einde helemaal zoek.

U zult merken dat de stichting lezen zich nogal probeert te profileren met "Jeugdliteratuur". Ook verenigingen die een auteur voor een lezing zoeken of willen uitnodigen krijgen hier heel wat praktische informatie. En er is nog zoveel meer zelf te ontdekken.

www.iedereenleest.be is zonder meer een onontbeerlijk instrument voor al wie het boek en de literatuur hoog in het vaandel draagt.

Roland Ranson

Andere activiteiten

Bibliotheek Zedelgem

Tentoonstelling Marc Caelenberghe "Beeldhouwwerken in steen"

Marc Caelenberghe uit Aartrijke startte pas met beeldhouwen na zijn 40ste. Hij volgt les bij Antoon Rooryck in vzw Minnestreel te Torhout. De kunstwerken ontstaan naar aanleiding van een gedachte, woord of gebeurtenis. Hij maakt ook beelden als persoonlijk geschenk. De beeldhouwwerken worden gemaakt uit blauwsteen, Carraramarmer en witsteen. Ze worden voor de tentoonstelling voorzien van een toelichting over het doel of de betekenis van het werk.

In de Toverberg nr. 7, winter 2007, verscheen er een interview met Marc Caelenberghe (zie www.hetbeleefdegenot.be/toverberg.html)

Bibliotheek Zedelgem, van 30-6-2008 tot 2-08-2006, tijdens de openingsuren van de bibliotheek – Toegang: gratis

Poëziesomer Watou 2008

... dat de verte nabijer dan ooit was ...

De Poëziesomer 2008 opteert voor het vers "dat de verte nabijer dan ooit was" (Gerrit Kouwenaar) als uitgangspunt voor haar 28ste editie.

Via onbegrensde vormen van mobiliteit probeert men de "verte" dichterbij te halen. De mens is steeds op verkenning en de meest uit elkaar liggende cultuurervaringen sippelen thans zomaar digitaal de huiskamer binnen. Die vaak ongenueanceerde mobiliteit roept haast vanzelfsprekend verweer op.

Zo wordt er ook door diverse kunstenaars gespeculeerd op creatieve stilstand als een uiting van een eerder meditatieve houding.

Meer over de poëziesomer op www.poeziesomerswatou.be.

De poëziesomer loopt van 30 juni tot en met 7 september 2008 in Watou.

Elke dag toegankelijk van 14 uur tot 19 uur, op zon- en feestdagen van 11 uur tot 19 uur

Toegangsprijs: Individueel: € 9.00, Studenten: € 5.00, Groepen vanaf 10 personen: € 6,5.

Crea-en poëzieparcours op de 3 crea-zondagen: € 3 per kind, Nature (morte/tableau) vivante: € 3 per kind. Lerarenkaart: € 7,50.

De leesgroep las

H. Murakami, De jacht op het verloren schaap (3 maart 2008)

"De jacht op het verloren schaap" is een roman die een nieuwe kijk op de moderne Japanse literatuur biedt. De hoofdpersoon, 'een held van onze tijd', is een jongeman van tegen de dertig, die samen met zijn vriendin, een meisje met sensationeel mooie oren, op zoek gaat naar een zeer speciaal schaap met een ster op de rug. Hij wordt hiertoe gedwongen door een sinistere kerel, die volgeling is van de Leider, het kopstuk van een extreemrechtse beweging. De Leider leeft al zo'n veertig jaar op mysterieuze wijze met een gezwel, zo groot als een golfbal, in zijn hoofd. In de hallucinaties die door dit gezwel worden veroorzaakt, komt het onbekende schaap voor... De enige aanwijzing die onze held heeft, is een foto waarop het schaap staat. Deze werd hem toegestuurd door een vriend, die enkele jaren tevoren spoorloos verdween, met het verzoek ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen de foto onder ogen krijgen. Deze

ingrediënten vormen de basis van een spannende vertelling. "De jacht op het verloren schaap" is boeiend, geestig, avontuurlijk en mysterieus.

Jan Dheedene, Fraude in Shanghai (14 april 2008)

Fraude in Shanghai is een niet onaardig debuut. De auteur compileerde waargebeurde verhalen over zakendoen in China in een sleutelroman. Hij vertelt het verhaal van Hendrik, een Vlaamse manager die trouwt met een revolutionaire Chinese studenten-leidster (die uitgroeit tot een inhalig burgertrutje) en uiteindelijk in de gevangenis terechtkomt wegens fraude. Hij heeft zich mispakt aan de Chinese manier van zakendoen.

De grote verdienste van dit boek is het erg herkenbare, authentieke beeld dat hij schetst van het ondoordringelijke China.

Jan Dheedene is op zijn best in de sfeerbeschrijvingen, zoals bijvoorbeeld wanneer hij een treinreis beschrijft. Met enkele gegevens roept hij een drukte en bezigheid op waarbij je je als lezer op die trein voelt tussen de andere reizigers.

In een andere passage beschrijft hij de typische familie-uitstapjes op z'n Chinees en de ontredde van de familie als Hendrik een tijdje alleen rondwandelt.

Het vreemde van China, de totaal andere taal en cultuur blijft voor westerlingen onbegrijpbaar. Misschien is dat wel de onderliggende boodschap van dit boek. In interviews verklaart Dheedene: "Hoe langer ik in China was, hoe minder ik ervan begreep. Hoe meer ik begreep dat ik het nooit zal begrijpen."

Dheedenes boek was in elk geval zeer herkenbaar voor de lezers die reeds in China waren geweest en was aanleiding voor levendige verhalen.

(edu)

"Horen, zien en schrijven"

"De wettelijkheid stelt grenzen aan het handelen, maar inspireert het niet; het grootse maar ook verwarrende van wetten in een vrije samenleving is dat ze ons alleen zeggen wat we niet mogen doen, maar nooit wat we wel moeten doen."

(Hannah Arendt)

Mijn favoriete boek

Els Durnez koos “Het meten van de wereld” van Daniel Kehlman

Foto : aca

Eén van mijn lievelingsboeken op dit moment is geschreven door de jonge Duitser Daniel Kehlmann en het is erg amusant. Vorige zomer las ik het op vakantie: met een grote glimlach. Ik liet uiteraard mijn vakantie-huisgenoten ook mee-genieten door af en toe wat voor te lezen, zodat er, zodra mijn boek uit was een ruzie ontstond over wie het als volgende mocht lezen.

Nochtans is het een heel wetenschappelijk gegeven: Daniel Kehlman vervlecht in zijn roman “Het meten van de wereld” de levens van twee genieën die in het pantheon van de wetenschappen thuishoren: de wiskundige Carl Friedrich Gauss, en ontdekkings-reiziger Alexander Von Humboldt. Wetenschap is voor Von Humboldt reizen (en tijdens die reizen verzamelen en meten), voor Gauss is een wetenschapper iemand die met pen en papier aan de schrijftafel zit. Zo meten beiden de wereld. Von Humboldt is er rotsvast van overtuigd dat de wereld

daarop steunt. Gauss vreest echter te zullen ontdekken dat alle orde schijn of toeval is.

...Projecten, brieste Gauss. Gepraat, plannen, intriges. Zinloos gepraat met tien vorsten en honderd academies tot je ergens een barometer mocht plaatsen. Dat was geen wetenschap. Ach, riep Humboldt, wat was wetenschap dan wel?

Gauss trok aan zijn pijp. Een man alleen aan zijn schrijftafel. Een vel papier voor zich, eventueel een verrekijker, voor het raam de heldere hemel. Wanneer zo’n man niet opgaf voordat hij het begreep. Dat was wetenschap.

En wanneer die man reizen ondernam?

Gauss haalde zijn schouders op. Wat in de verte verborgen lag, in gaten of mijnen, was toeval en onbelangrijk. De wereld werd er op die manier niet duidelijker door.(p.237)

D. Kehlman, *Het meten van de wereld*. Amsterdam, Querido, 2007. 289 p. - vert. van *Die Vermessung der Welt*

In de volgende Toverberg:

- **Rika Van Dycke**
- **Orlando**
- **Emile Zola**

De volgende Toverberg verschijnt bij het begin van de herfst van 2008

Vzw *Het Beleefde Genot* stelt zich tot doel het culturele en literaire leven te stimuleren door het organiseren van evenementen zoals lezingen, uitstappen, literaire salons, filmvertoningen, tentoonstellingen, wedstrijden enz.

Wij wensen zoveel mogelijk mensen te laten genieten van culturele uitingen van hoog niveau en die niet onmiddellijk voorhanden zijn op lokaal gebied.

Daarnaast willen wij impulsen geven om het literaire beleven te bevorderen.

-- ✂ -----

Wens je op de hoogte te worden gehouden van onze activiteiten en wens je Toverberg elektronisch(*) te ontvangen?

Stuur dan een e-mail met je gegevens naar hetbeleefdegenot@scarlet.be of vul hieronder je gegevens in en stuur dit strookje op naar *Het Beleefde Genot* v.z.w., Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

Naam en voornaam.

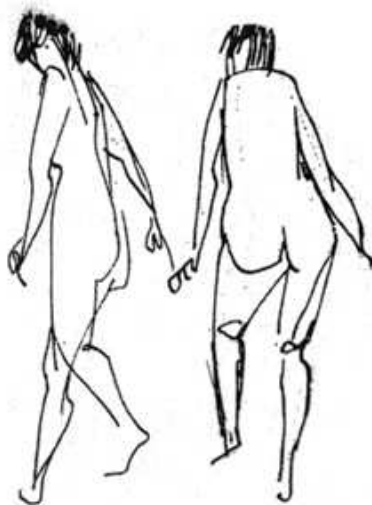
Adres

Telefoon

E-mail

is geïnteresseerd in de activiteiten van de Culturele & Literaire Kring *Het Beleefde Genot* en wenst een elektronisch abonnement op Toverberg.

(*) Je abonneren op een gedrukte versie is ook mogelijk door lid te worden van *Het Beleefde Genot*

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING